Tuomas Hupli

16.1.2023

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

ASIANTUNTIJALAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE 251/2022 VP YRITYKSEN SANEERAUKSESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA JA SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

1. YLEISTÄ

Kiitän lakivaliokuntaa tilaisuudesta lausua tästä hallituksen esityksestä.

Lakiesitys (jäljempänä myös HE) on perusteellinen ja monipuolisesti harkittu. Totean toimineeni oikeusministeriön määräämänä pysyvänä asiantuntijana työryhmässä, jonka mietintöön hallituksen esitys perustuu. Näin ollen kannatan kaikkia ehdotettuja muutoksia ja käsittelen tässä lausunnossani vain eräitä aiheita, joista on mietinnön jälkeen esitetty kriittisiä tai epäileviä kannanottoja joko lausuntokierroksella tai muissa yhteyksissä. Lisäksi kiinnitän huomiota eräisiin aiheisiin, jotka aikataulusyistä ovat jääneet tulevan lainvalmistelun varaan, mutta jotka kytkeytyvät kiinteästi nyt käsiteltävään hallituksen esitykseen.

2. YRITYSSANEERAUKSEN VÄÄRINKÄYTTÖRISKI

Varsin usein yrityssaneerauslainsäädäntöä koskevat uudistukset joko torjutaan kokonaan tai niitä muokataan sillä perusteella, että yrityssaneerausta on mahdollista käyttää väärin. Väärinkäytöllä voidaan tarkoittaa monenlaista suhtautumista, mutta yleisenä määritelmänä väärinkäytöllä viitataan siihen, että saneerausmenettelyyn hakeudutaan ilman yrityksen aitoa elvytystarkoitusta tai muutoin siten, ettei lopputuloksena edes voi olla yrityksen palautuminen maksukykyiseksi markkinatoimijaksi. Tämä on globaali ongelma, ei suomalainen erikoisuus. Väärinkäyttöriskiä ei ole mahdollista eliminoida kokonaan; itse asiassa kaikkia oikeudellisia normistoja, joissa säännellään jollekin taholle kuuluvaa etua, on mahdollista käyttää sekä oikein – siis tarkoituksensa mukaisesti – tai väärin eli joillakin muilla kuin lojaaleilla motiiveilla.

Koska väärinkäyttöriski on olemassa, siihen on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä puuttumaan lainsäädännöllä. Toisaalta koska riskin täydellinen eliminointi ei ole mahdollista, yrityssaneerauslainsäädännön kehittämistä ei pidä lamauttaa väärinkäyttöriskiä ylikorostamalla. Yrityssaneerausta käytetään myös oikein ja saneerauskeinojen on siksi oltava kilpailukykyisiä kansainvälisessä vertailussa siitä huolimatta, että keinoja on mahdollista käyttää myös väärin. HE:ssä ehdotetut muutokset, kuten samanaikaisten saneeraus- ja konkurssihakemusten käsittely ratkaisukypsiksi sekä selvästi perusteettomaan saneeraushakemukseen perustuva vahingonkorvausvastuu, ovat kannatettavia muutoksia. Selvästi perusteettoman saneeraushakemuksen laatineen oikeudenkäyntiavustajan vahingonkorvausvastuun on tarkoitus olla ennen kaikkea preventiivinen, koska se voi hillitä velallisyritysten epäasianmukaista konsultointia. Näin ollen korvausvastuun säätämistä ei pidä torjua

vain viittaamalla siihen, että korvausvaatimukset tulevat todennäköisesti olemaan harvinaisia ja niihin todennäköisesti liittyy vaikeita näyttö- ja oikeuskysymyksiä. Samaan suuntaan vie oikeudenkäyntiavustajille säädettäväksi ehdotettu kelpoisuusvaatimuksen korotus.

3. MENETTELYN KEVENTÄMINEN JA TEHOSTAMINEN

Kaikki ehdotukset saneerausmenettelyn keventämiseksi ja tehostamiseksi ovat erittäin kannatettavia. Tässä yhteydessä totean vielä, että vaikka varhaiseen saneerausmenettelyyn ei ole säädetty velallisen ja riittävän velkojakannatuksen tukemaa yhteis- tai puoltohakemusta, velkojilla on oltava oikeus tukea velallisen hakemusta väliintulijoina oikeudenkäymiskaaren 18 luvun mukaisella väliintulohakemuksella. Tällöin väliintulijavelkojia ei tarvitse kuulla erikseen hakemuksen käsittelyssä, ellei kuulemiseen ole erityistä syytä. On täysin selvää, että velallisen hakemus varhaisen saneerausmenettelyn aloittamisesta koskee velkojan oikeutta siten kuin OK 18 luvun 8 §:ssä säädetään edellyttäen tietenkin, että velkojastatuksesta ei ole riitaa.

4. VELALLISEN OIKEUS SOPIMUSTEN IRTISANOMISEEN

HE:ssä ehdotetaan, että saneerausvelallisella olisi nykyistä laajempi oikeus irtautua sopimussuhteista tarkemmin ehdotettavilla edellytyksillä. Nykyään tämä oikeus koskee vain vuokra- ja leasingsopimuksia, joissa saneerausvelallinen on vuokralainen tai leasinginottaja. Työsopimusten irtisanomista koskee erityissääntely työsopimuslaissa.

Nyt ehdotettu irtisanomisoikeuden laajennus tuo Suomenkin oikeuteen uuden saneerauskeinon, sopimussuhteiden uudelleenjärjestelyn. Tämä on erittäin tervetullut uudistus. Väärinkäyttöriskiä pyritään torjumaan ehdotuksella, jonka mukaan sopimuksen irtisanominen tulisi voimaan vasta saneerausohjelman vahvistamisella. On totta, että uudistukseen sisältyy riskejä, esimerkiksi kysymys irtisanomisen merkityksestä silloin, kun saneerausohjelmaa ei saada vahvistettua ja tietenkin mahdollisuus siihen, että velallisen motiiveihin kuuluu tarkoituksellisesti päästä eroon tietyistä sopimussuhteista. Nämä riskit ovat kuitenkin osa järjestelmää, eikä niitä pidä torjua vain sillä perusteella, että uusi normisto saattaa aiheuttaa riitoja tai näyttäytyä houkuttelevana. Jos aitoa saneeraustarkoitusta ei ole tai jos saneeraukselle ei ole taloudellisia edellytyksiä, sopimusten irtisanomisoikeuden laajentaminen ei sellaisenaan tuo näille yrityksille mitään

erityistä houkutinta, koska saneeraushanke tulee joka tapauksessa epäonnistumaan. Sen sijaan aidon saneeraustarkoituksen ja elvytysedellytysten toteutuksen tueksi tarvitaan ilman muuta mahdollisuus nykyistä laajempaan sopimussuhteiden uudelleenjärjestelyyn. Tässäkin on kysymys Suomen kilpailukyvystä. Monissa EU:n jäsenvaltioissa, esimerkiksi Ruotsissa, oikeus sopimuksista irtautumiseen on saneerauskeinona laajempi kuin mitä meille nyt ehdotetaan. Suomen ei pidä jäädä väärinkäytösten pelon vuoksi takapajulaksi, jossa saneerauskeinot ovat rajoitetummat kuin verrokkivaltioissa. Tästä syystä on itse asiassa mahdollista puoltaa jopa nyt ehdotettua laajempaa irtisanomisoikeutta, mutta tämä tietenkin edellyttäisi uutta lainvalmistelua. Korostan, etten esitä tällaiselle olevan tarvetta, vaan ainoastaan totean tilanteen. Nyt ehdotettu uudistus saa täyden kannatukseni.

5. VELKAKONVERSIO, TAKASIJAISET SAATAVAT JA SUHTEELLINEN ETUOIKEUS SANEERAUSOHJELMAN VAHVISTAMISESSA

Kuten useat muut lausunnonantajat, totean, että velkakonversiota koskeva lainvalmistelu olisi aloitettava heti kun siihen on mahdollisuus (esimerkiksi aikanaan, kun toinen insolvenssidirektiivi tulee implementoitavaksi). Velkakonversiota koskeva sääntely on toteutettavissa siten, että konversiota koskevat uhkakuvat – etenkin epäasianmukainen omistajuuteen puuttuminen – eivät toteudu.

Yrityksen saneerauksesta annetussa laissa (8.2.1993/47 myöhempine muutoksineen) ei nykyäänkään edellytetä niin sanotun ehdottoman etuoikeusjärjestyksen noudattamista muissa tilanteissa kuin saneerausohjelman vahvistamisessa ilman kaikkien velkojaryhmien enemmistön tukea. Tästä huolimatta ratkaisussa KKO 2003:73 on katsottu, että viimesijaiseen pääomalainaan sisältynyt oikeus velkakonversioon oli saneerausohjelmalla poistettava, koska parempisijaiset velkojat eivät saaneet täyttä maksua saatavilleen. Korkeimman oikeuden ratkaisussa ei käsitellä lainkaan kysymystä siitä, kuinka laajan kannatuksen saneerausohjelma oli saanut velkojien keskuudessa. Ratkaisusta KKO 2003:73 saa kuvan, että ehdoton etuoikeus on voimassa myös muissa kuin ohjelman pakkovahvistamistilanteissa, mutta tätä kantaa ei perustella mitenkään. Olen jo väitöskirjassani kritisoinut ratkaisua juuri sillä perusteella, että siinä on sovellettu ehdotonta etuoikeutta ilman mitään viitteitä siitä, että kysymys olisi ollut pakkovahvistamisesta (ks. *Tuomas Hupli:* Täytäntöönpanointressi yrityssaneerauksessa. Insolvenssioikeudellinen tutkimus saneerausvelkojan oikeusaseman perusteista. Suomalainen Lakimiesyhdistys, A-sarja

N:o 253, Helsinki 2004, s. 323-326, ks. myös *Matti Engelberg – Tuomas Hupli – Seppo Villa:* Velkakonversio. Mahdollisuus lisäarvoon omistajille ja velkojille. Alma Talent Oy 2022, s. 170-178 ja siellä viitattu *Minna Murto-Unkila:* Velvoittamaton pakkoakordi lisää voitonjakokelpoisia varoja. Defensor Legis 2022 s. 215-234.). Oikeusministeriön työryhmässä pidin tärkeänä, että YSL:n muutoksella korjattaisiin ongelma, joka perustuu ratkaisuun KKO 2003:73, mutta työryhmän määräaika ei riittänyt tällaisen uudistuksen valmisteluun, vaan asia jätettiin tulevan lainvalmistelun varaan. Totean Eduskunnan lakivaliokunnalle, että tällainen uudistus tarvitaan ja se olisi valmisteltava heti seuraavalla kerralla, kun yrityssaneerauslakiin valmistellaan muutoksia. Ratkaisu KKO 2003:73 ei ole omiaan vahvistamaan Suomen houkuttelevuutta välipääomainvestointeihin, minkä vuoksi asiaan olisi puututtava lainsäädännöllä. Kysymys ei ole siitä, että parempisijaisten velkojien asemaa heikennettäisiin, vaan siitä, että parempisijaiset velkojat ovat vuodesta 2003 saakka saaneet taloudellista etua, joka niille kuuluu vain, jos saneerausohjelma on vahvistettava ilman kaikkien velkojaryhmien enemmistön kannatusta, siis pakkovahvistamisella. Tämä lopputulos on saavutettavissa ilman lain muuttamistakin, mutta tällöin on poikettava ratkaisusta KKO 2003:73, mihin alemmilla oikeuksilla on ymmärrettävästi varsin korkea kynnys.

6. TAKAISINSAANTI YRITYSSANEERAUKSESSA

HE:ssä ehdotetut muutokset takaisinsaantikanteen määräajan pidentämisestä ja kanteella voitetun omaisuuden kohdentamisesta ja erilläänpidosta ovat erittäin kannatettavia siitä huolimatta, että takaisinsaanti on yrityssaneerauksen yhteydessä harvinaisempi oikeussuojakeino kuin konkurssissa. Silloin, kun saneerausmenettelyn yhteydessä on aihetta takainsaantivaatimukselle, sen esittämisen ja oikeusseurausten on oltava säännelty yhtä kattavasti kuin konkurssitakaisinsaanti.

7. LOPUKSI

Edellä todetuilla perusteilla totean puoltavani asian etenemistä eduskunnassa niillä perusratkaisuilla, joita HE:ssä ehdotetaan. Mainitsemani muut tavoitteet olen todennut lähinnä siksi, että nekin tulevat eduskunnan tietoon ja, että niistä on käyty keskustelua tulevan lainvalmistelun kannalta.

Turussa 16. tammikuuta 2023

Tuomas Hupli
Prosessioikeuden professori
Turun yliopisto